

tegenstander vol aanvallen past niet in de Duitse politiek, legt Moryson uit. “De Duitse politiek moet het net als de Nederlandse hebben van compromissen. De partijen moeten na de verkiezingen met elkaar onderhandelen. Een politieke tegenstander kan binnen enkele weken een onderhandelingspartner worden en vervolgens een regeringspartner. Dat maakt mensen erg voorzichtig.”

Inhoudelijk moet ook een middenweg gevonden worden. Grotere veranderingen die de financiële markten kunnen beïnvloeden, vinden zelfs pas in een later stadium plaats: in de Bundesrat, die vergelijkbaar is met de Nederlandse Eerste Kamer.

“Beleggingsprofessionals weten dat alle echt belangrijke wetten in Duitsland over de belastingen en het wel of niet aangaan van nieuwe overheids-schulden door de Bundesrat moeten. De grote partijen kunnen elke wet tegenhouden als ze willen.”

ZIEKE MAN

Moryson zegt dat de erfenis van Merkel op economisch terrein gemengd is. Duitsland was in de jaren negentig “de zieke man van Europa”, vanwege de starre arbeidsmarkt met zijn hoge lonen en rotsvaste dienstverbanden.

Merkels voorganger Gerhard Schröder flexibiliseerde de arbeidsmarkt en pakte de belastingen aan. Ingrepen waar de Duitse economie in Merkels tijd van profiteerde. “De voor-sprong die Duitsland met Schröder heeft opgebouwd, is dus min of meer gehandhaafd, maar niet uitgebreid.”

Als Moryson naar de huidige kandidaten kijkt en de verkiezingsprogramma's leest, verwacht hij niet dat een grote hervormer de kanselarij in zal trekken. Economisch gezien zou dat dus betekenen dat er geen extra politieke impuls wordt

'CDU-KANSELIERS-KANDIDAAT ARMIN LASCHET STAAT VOOR CONTINUÏTEIT EN BUSINESS AS USUAL'

gegeven aan de Duitse economie die momenteel niet haar volle potentieel benut.

“CDU-kanselierskandidaat Armin Laschet staat nu niet direct voor hervormingen en een nieuw begin, maar voor continuïteit en *business as usual*. Hoe waarschijnlijker de regerings-deelname is, hoe vager de verkiezingsprogramma's zijn. De programma's van Die Linke en ook van de rechtse AfD zijn vrij concreet en gedetailleerd maar minder relevant voor financiële markten.”

“De drijvende krachten van verandering zullen sowieso niet de twee grote volkspartijen worden, de CDU/CSU en SPD, maar de partijen aan de flanken. Dan doel ik op de Groenen en de

liberale FDP.”

Duitsland noemt de periode tussen 2011 en 2020 desondanks een gouden decennium. De welvaart en de lonen zijn over de hele linie gestegen. Maar andere tijden zijn aangebroken met de pandemie en de zorgen over het klimaat. Alle landen moeten hun economie nu vergroenen. Maar als vierde industrieland van de wereld staat Duitsland misschien wel voor een extra uitdagende transformatie.

“Wat de klimaatdoelstellingen betreft, bestaat er in Duitsland nu zo'n brede consensus dat het voor het klimaatbeleid waarschijnlijk niet zoveel meer uitmaakt of de Groenen meeregeren of niet”, zegt Moryson.